Horváth Jenő

Olaszország 2013 tavaszán – egy sikertelen kormányalakítási kísérlet krónikája

A legutóbbi olaszországi parlamenti választások (2013. február 24–25.) másnapján Itáliában is meg a világban is a legtöbben úgy vélekedtek, hogy a választás nem oldott meg semmit, sőt az ország még inkább kormányozhatatlanná vált. A győztes balközép párttömörülés (Demokrata Párt – Zöld Baloldal Szabadság, PD–SEL) biztos többséget szerzett ugyan a képviselőházban, a szenátusban ellenben nem, így a kormányzáshoz koalíciót kellene kötnie valamelyik addigi vetélytársával vagy meg kellene nyernie legalább 15-20 más politikai erőhöz tartozó szenátor támogatását. Erre nem sok esély mutatkozott a baloldal és a jobboldal hosszú évek óta tartó merev szembenállása miatt, amit a választási küzdelem csak tovább fokozott.

Az ország politikai káoszba zuhanásától való félelmet valamelyest mérsékelte/mérsékli, hogy az előző parlament felosztatása (2012. december 24.) után és az új kormány megalakulása közötti időszakban is volt/van kormánya az országnak: Mario Monti ügyviteli kormánya, és a helyén áll a köztársasági elnök, Giorgio Napolitano is. Az ügyvivő kormány határköre azonban eleve korlátozott. Tekintélyét nagymértékben rontotta, hogy a miniszterelnök elindult a választásokon (Monti – Scelta civica) és mindössze a szavazatók mintegy tíz százalékát tudta csak megszerezni. Az államfő mozgásterét pedig az határolja be, hogy mandátumának utolsó, „fehér félévét" tölti, amikor egyebek mellett nem oszlathatja föl a parlamentet, nem írhat ki új választásokat. Ráadásul a „fehér félév" a végéhez közeledik, Napolitano mandátuma csak május 20-ig szól. Az új parlamentnek tehát sürgősen az új köztársasági elnököt is választania kell, legkésőbb április 15-ig.

Az olasz kormányválságok/kormányalakítások kapcsán a megoldás reményét erősítheti, hogy Itáliában a politikatudomány ötszáz éves múltra tekinthet vissza (Macchiavelli), és az is hogy az olasz politikai osztály nagy rutinnal rendelkezik az ilyen válságok kezelésében. (Az Olasz Köztársaságnak eddig 61 kormánya volt, a most megalakításra váró kormány lesz a 62.) Továbbá az is, hogy a kormányalakítások procedúráját és agendáját megfelelően szabályozza az alkotmány, a törvények és a hagyományok.

A választások utánra vonatkozó agenda első dátumait sikerült tartani: március 16-án a képviselők az ötödik szavazási fordulóban megválasztották az alsóház elnökét, a szenátorok szintén ugyanazon a napon (a negyedik fordulóban) a felsőház elnökét. Majd március 18–19-én a pártcsoportosulások mindkét házban megválasztották frakcióvezetőiket és a többi parlamenti tisztségviselőket. Vagyis megalakult a választások utáni új parlament, a 17. a köztársaság történetében. Március 20-án a köztársasági elnök megkezdte a parlament és a pártok delegációival a konzultációit a kormányalakításról. (A 88 éves Napolitano munkabírásáról tanúskodik, hogy a kétnapos konzultáció során külön-külön 15 delegációval tárgyalt.) 2013. március 22-én

kérette megához a kormányalakítási megbízás megbeszélésére Pier Luigi Bersanit, a Demokrata Párt főtitkárát, a választásokon legtöbb mandátumot elnyert párttömörülés miniszterelnök-jelöltjét.

*

Bersani 1951. szeptember 29-én született a Piacenza megyei Bettola faluban – hívő katolikus, rendszeresen a kereszténydemokrata pártra szavazó családban. Apja gépészlakatos, benzinkutas volt. A szülők rossz néven vették, amikor 17 éves fiuk (1968-ban) belépett az Olasz Kommunista Pártba. Bersani 1974-ben diplomázott a Bolognai Egyetemen filozófiából – Nagy Szent Gergely pápáról írt diplomamunkáját „dicséretes" eredménnyel védte meg. Letöltötte az akkor még kötelező katonai szolgálatot. Tanárként kezdett dolgozni, majd egyre inkább lefoglalta az előbb a szülőfalujában majd az Emilia–Romagna tartomány önkormányzatában végzett munka. 1993-tól a tartományi tanács elnöke. (Az 1991-ben feloszlatott kommunista párt legnagyobb utódpártjának színeiben.) 1996–1999-ben az első Prodi-kormányban ipari, kereskedelmi miniszter,1999-2001-ben közlekedés- és hajózásügyi miniszter. 2001-ben választották meg először parlamenti képviselőnek, 2004-től képviselő az Európai Parlamentben. 2006–2008-ban a második Prodi-kormányban gazdasági, fejlesztési miniszter. 2008-tól a negyedik Berlusconi-kormány idején az ellenzéki Demokrata Párt árnyékkormányának „gazdasági minisztere". 2009 őszétől a Demokrata Párt főtitkára. Vezetése alatt alakult ki a párt mai arculata, amely egyesíti a szociáldemokrata és a katolikus-néppárti vonásokat. 2012. december elején újraválasztották. (A demokrata Pártban a főtitkárt a párttagság és a szimpatizánsok közvetlenül választják, Bersani megkapta a leadott hárommillió szavazat 60,9%-át.)

A 62 éves Bersani rendkívüli munkabírású, jó szervező, felkészült, tapasztalt, professzionális politikus. Alapállása határozottan baloldali, pragmatista, nagy taktikus. Nem karizmatikus vezető, az olasz politikusok versenyében szűrkének számít – elutasít mindenfajta demagógiát és populizmust. Elkötelezetten Európa-párti, a nemzetközi és európai politikai porondon kevésbé ismert és járatos.

*

Napolitano elnök Bersanit 2013. március 22-én (péntek délután öt órára) kérette magához a Qurinale palotába. A megbeszélés részletei ma még nem ismeretesek. Valószínűnek látszik azonban, hogy például a miniszterelnöki megbízás mikéntjére vonatkozóan nem egyezett teljesen az elnök és a pártfőtitkár elképzelése. Bersani hagyományos értelemben vett, „teljes" kormányalakítási megbízást kért. Az államfő azonban a miniszterelnöki megbízás sajátos formáját választotta: ragaszkodott ahhoz, hogy Bersani előzetesen, számszerűen mérje föl, hogy lehetséges lesz-e megalakítandó kormánya számára a bizalom megszerzése a parlamentben. Bersani végül respektálta a megbízás ilyen félig-meddig, ideiglenes, feltételes módját. Valószínű, hogy a februári választásokon kialakult rendkívül sajátos erőviszonyok miatt ő sem kívánt bizonytalanul a parlament elé állni, hogy majd ott derüljön ki, hogy megkapja-e vagy sem a törvényhozás bizalmát és felhatalmazását. Vagyis, korlátozott jellegű kormányalakítási megbízást vállalt, azt, hogy a pártokkal történő konzultációk után újra visszatér a Qurinale palotába, s csak sikeres tárgyalások után áll majd parlament elé a részletes kormányprogrammal és a kormány összetételére vonatkozó javaslatával. A konzultáció után mind az elnök, mind az ország számára hangsúlyozta, hogy a választásokon kifejeződésre jutott többségi akaratnak megfelelően kormánya „a változás kormánya" kíván lenni, de nem kötelezte el magát sem a balközép, sem a nagykoalíciós („governissimo") összetételű kormányformáció mellett.

*

Bersani számára 2013. március 23. (szombat) a gondolkodás, a puhatolózó telefonálások és párton belüli szűk körű megbeszélések napja volt, miközben Róma utcái és terei hangos politikai tüntetések színtereiévé változtak.

A legnagyobb megmozdulást Berlusconi pártja szervezte. Egész Olaszországból jöttek a Szabadság Népének militáns tagjai, Berlusconi rendíthetetlen támogatói és rajongói ('berluscones'), hogy demonstrálják a bíróságokkal szemben sok éve elkeseredett küzdelemben álló Lovag melletti kiállásukat. „El a kezeket Berlusconitól!", „Silvio, megvédünk téged!" – hirdették felemelt tábláikon. Nem egymilliónyian voltak, mint ahogy tervezték, de százezernél többen.

A másik – jóval kisebb, de többezres – megmozdulást a *MicroMega* folyóirat kezdeményezte és szervezte. Addigra a folyóirat 250.000 aláírást gyűjtött össze Berlusconinak az olasz politikai közügyekből való kizárása érdekében, arra hivatkozva, hogy közszereplése tulajdonképpen már régóta illegitim, hiszen különböző fokon több bírósági ítélet született ellene.

A harmadik megmozdulás Torino fölött, a Susa-folyó völgyében volt, ahol kilép majd az Alpok alól a Franciaország és Olaszország között tervezett gyorsvasút (TAV). Az Ötcsillagos Mozgalom (M5S) parlamenti képviselői és szenátorai érkeztek a helyszínre

„tájékozódni”, „vizsgálódni”, legfőképp azonban demonstrálni, hogy a mozgalom azoknak a militáns környezetvédőknek az oldalán/élén áll, akik ellenzik a 13 milliárd eurós nagyberuházást, amiről már szerződést kötött a két ország (az EU 10 milliárddal támogatja).

A tömegakciók nagy rendőri biztosítás mellett – szerencsére – erőszakos kísérő jelenségek nélkül zajlottak.

*

Bersani formálisan március 25-én elkezdett kormányalakítási tárgyalásainak kilátásaira sötét árnyékot vetett Berlusconi előző napi nyilatkozata: „Nélkülünk nincs többség, Bersani ezt nem hagyhatja figyelmen kívül […] A DP-nak velünk kell kormányt alakítania, és egy nem-baloldali köztársasági elnök elnököt jelölnie. Vagy jöjjenek az új választások.” Másnap, Berlusconi megismételte feltételeit a saját televízióadóin. Hozzátette, hogy Bersani mellé miniszterelnök-helyettesként (a jobb kezét) Angelino Alfano Pdl-főtitkárt jelölte. Tulajdonképpen világossá vált, hogy Berlusconi új választásokat akar, s híveinek szombati tömeggyűlése tekinthető akár kampány-indítónak is.

Bersani a kormányalakítási tárgyalásokat a szakmai érdekképviseletek delegációival kezdte. A két legnagyobb és legjelentősebb szövetség – a gyáriparosok szövetsége (Confidustria) és a három nagy szakszervezeti szövetség (CGIL, CISL, UIL) képviselői lényegében ugyanazt hangsúlyozták: a politikusak azt kell szem előtt tartaniuk, hogy Olaszország még nem hagyta háta mögött a válságot, ellenkezőleg, a válsággal most kellene igazán szembeszállni. Hiszen Olaszországban minden tízedik percben bezár egy-egy vállalkozás, a legszegényebbek száma négymillió, több milliónyian vannak olyanok, akik még állásban vannak ugyan, de már hosszabb-rövidebb ideje nem dolgoznak, csökkentett fizetést kapnak, a 30 év alatti fiataloknak pedig a 40 százaléka nem talál munkát. Giorgio Squinzi, a Confindustria elnöke szerint „ez az utolsó pillanat az ország megmentésére" [...] szinte csodára van szükség.” Az érdekképviseletek munkaügyi programot sürgettek, minél előbbi kormányalakítást, határozottan elutasították az újabb parlamenti választások kiírására vonatkozó elképzeléseket.

Bersani már két napja tárgyalt és még mindig csak a szakmai szervezetek képviselőivel való konzultációknál tartott. Szemlátomást időt akart nyerni magának, politikai partnereinek pedig időt adni. Hátha meggondolják magukat, „észhez térnek”, hajlandónak mutatkoznak pártérdekeiket alárendelni az ország érdekeinek. A *Corriere della Sera* egyik kommentátora szerint talán abban reménykedett, hogy fellazul az Ötcsillagos Mozgalom falanxa, s lesznek majd olyanok, akik nem utasítják el a Demokrata Párt vitathatatlanul tisztességes miniszterjelöltjeit, hogy meg lehet ismételni azt a taktikát, amely sikeresnek bizonyult a maffia elleni küzdelem volt főügyészének, Pietro Grassónak a szenátus elnökévé választásánál.

A PD-főtitkárnak az eredeti kalendárium szerint már március 27-én (szerdán) le kellett volna zárnia a pártokkal való egyeztetést is, de az csak csütörtökön fejeződött be.

A Monti-féle párt (a delegációt természetesen nem a miniszterelnök, hanem a szóvivő vezette) nyitottnak mutatkozott a Bersani vezette kormány támogatására, ha az nagykoalícióra támaszkodna és magáévá tenné a Monti választási programjában szereplő legfontosabb célkitűzéseket.

Az Ötcsillagos Mozgalom delegációja (a küldöttség szóvivőkből állt) egyértelműen leszögezte, hogy nem adja voksát sem egy Bersani vezette politikusból álló , sem egy szakértői kormányra. Az M5S, mint már korábban is, újra kijelentette, hogy magának követeli a kormányalakítás jogát. Határozottan nemet mondott a Bersani-kormány külső támogatására is. Visszautasította a Bersani által felvetett azon variánst is, hogy az M5S a parlamenti frakciója esetleg a balközép kormány bizalmi szavazásánál kivonuljon az ülésteremből, így lehetőséget adjon arra, hogy kisebb parlamenti létszámmal Bersani esetleg támogatást szerezhessen. Grillo a blogjában szokása szerint „beszélő halott”-nak nevezte Bersanit, és minden korábbinál durvábban fogalmazott: Bersanit, Berlusconit, Montit, valamennyiüket az olasz fiatal generáció (Grillo szóhasználatában az „NN-generáció” (Nevünk Sincs Generáció) „kurvákká tevő” politikai atyjainak nevezte, „Ők azok, akik mindent elvettek tőlünk. A jövőnket is. Nincs velük alku! Elkergetjük őket” – írta.

A Szabadság Népe párt delegációval folytatott tárgyalás (a küldöttséget Alfano vezette) sem hozott újdonságot. A küldöttség megismételte Berlusconi korábbi feltételeit – Bersani visszautasította azokat. A pártok álláspontja tejesen megmerevedett, képtelennek bizonyultak a kompromisszumra.

Bersani kormányalakítási kísérlete tehát március 28-án szemlátomást sikertelennek bizonyult. Másnap, március 29-én Napolitano elnök a három nagy párt delegációival külön-külön még egy egyeztető kísérlettel próbálkozott. A Demokrata Párt küldöttségét már nem is Bersani vezette. A tárgyalás-sorozat eredménytelenül végződött.

Napolitano elnök március 29-i (Nagy Szombat) közleménye – amelyben bejelentette, hogy a pártok nem tudtak megállapodni a kormányalakításról –elsősorban már nem is a február 24–25-i választás utáni első kormányalakítási kísérlet kudarcáról szólt, hanem folytatás mikéntről. Biztosította az olaszokat és a nemzetközi közvéleményt arról, hogy elnökségének utolsó napjáig (május 20.) a helyén marad, és Monti ügyvivő kormánya is továbbműködik, továbbá, hogy a kormányalakítás ügyében két szakértőkből álló bizottságot nevezett ki, amelyek Húsvét után munkához látnak.

(2013. március 31.)